

**ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΕΜΠΤΗ 29 ΜΑΪΟΥ 2008
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Έτσι λοιπόν κάθε γνώστης αποφεύγει την υπερβολή και την έλλειψη, ενώ προσπαθεί να πετύχει το μέσον και αυτό επιλέγει, όχι βέβαια το από καθαρά ποσοτική άποψη μέσον αλλά το μέσον σε σχέση με εμάς. Αν λοιπόν κάθε επιστήμη εκπληρώνει σωστά το έργο της, αποβλέποντας στο μέσον και κατευθύνοντας σ' αυτό τις πράξεις της, γι' αυτό (κάποιοι) συνηθίζουν να λένε στο τέλος για τα έργα που είναι σωστά εκπληρωμένα ότι δεν είναι δυνατόν ούτε να (τους) αφαιρέσουμε ούτε να (τους) προσθέσουμε (κάτι) διότι κατά τη γνώμη τους, η υπερβολή και η έλλειψη καταστρέφουν την τελειότητα, ενώ η μεσότητα τη διαφυλάσσει. Και οι ικανοί τεχνίτες, όπως υποστηρίζουμε, εργάζονται έχοντας το βλέμμα τους στραμμένο προς αυτό τότε η αρετή είναι ακριβέστερη και αποτελεσματικότερη από κάθε τέχνη, όπως ακριβώς (είναι) και η φύση, και μπορεί για στόχο της να έχει το μέσο. Εννοώ, βέβαια, την ηθική αρετή. Διότι αυτή σχετίζεται με τα συναισθήματα και τις πράξεις και σε αυτά υπάρχει η υπερβολή και η έλλειψη και το μέσον.

B. ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

B1. Στο απόσπασμα αυτό ο Αριστοτέλης προσδιορίζει την έννοια της μεσότητας προκειμένου να υποδείξει με ποιον τρόπο ο άνθρωπος μπορεί να οδηγηθεί στην κατάκτηση της ηθικής αρετής. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι αν διαιρέσουμε ένα συνεχές διαιρετό πράγμα σε δύο μέρη, είναι δυνατόν να πάρουμε δύο ίσα μέρη, ανάλογα βέβαια με τη διαίρεση. Τα κριτήρια αυτής της διαίρεσης μπορεί να είναι αντικειμενικά και σταθερά (κάτ' αυτό τό πρᾶγμα) ή μεταβλητά και υποκειμενικά (πρός ἡμᾶς). Στην πρώτη περίπτωση το μέσον είναι ένα και το ίδιο για όλους, είναι μαθηματικό μέσο, ένας απλός αριθμητικός υπολογισμός, αμετάβλητος επομένως και αμετακίνητος για όλους, αφού είναι το μέσον που απέχει ίση απόσταση από τα δύο άκρα της ευθείας. Το μέσον όμως (πρός ἡμᾶς) δεν είναι το ίδιο. Κριτήριο και μέτρο στην προκειμένη περίπτωση είναι οι ίδιοι οι άνθρωποι και, αφού ο καθένας είναι διαφορετικός, το μέσον (πρός ἡμᾶς) δεν είναι ένα ούτε το ίδιο για όλους τους ανθρώπους. Είναι υποκειμενικό και μεταβλητό. Περισσότερο συγκεκριμένος γίνεται ο Αριστοτέλης με το παράδειγμα. Αν το δέκα είναι πολλά και το δύο λίγα, τότε το μέσον είναι το έξι. Αυτό βέβαια είναι το αριθμητικό μέσο, το μέσο (κάτ' αυτό τό πρᾶγμα), γιατί υπερέχει από το ένα άκρο όσο υπολείπεται από το άλλο, σύμφωνα με την αριθμητική. «Οἷον εἰ τά δέκα πολλά τά δέ δύο ὀλίγα ...

κατά τό πρᾶγμα». Το μέσον όμως (πρός ἡμᾶς) δεν πρέπει να το εννοούμε με τον ίδιο τρόπο. Ο τρόπος υπολογισμού του δίνεται με παράδειγμα ή μάλλον με παραδείγματα, σε μια προσπάθεια να οριστεί με σαφήνεια. Αν σ' έναν αθλητή οι δέκα μνες τροφής είναι πολλές, ενώ οι δύο μνες είναι λίγες, τότε στην περίπτωση αυτή ο γυμναστής δεν πρέπει να ορίσει έξι μνες, διότι μπορεί η ποσότητα αυτή να είναι περισσότερη ή λιγότερη σε σχέση με αυτή που χρειάζεται ο συγκεκριμένος αθλητής. Η ποσότητα δηλαδή τροφής μεταβάλλεται και διαφοροποιείται ανάλογα με τον αθλητή, τις συνθήκες, τον τόπο, το χρόνο κτλ. «οὐ γάρ εἴ ... ἢ ὀλίγον». Το κριτήριο καθορισμού του μέσου δε μεταβάλλεται μόνο στον αθλητισμό αλλά και στην επιστήμη. Κάθε επιστήμονας, αποφεύγοντας την υπερβολή και την έλλειψη, επιζητεί το μέσον και, όταν το βρει, τότε επιλέγει «αἰρεῖται» μετά λόγου και διανοίας. Επιπλέον, κάθε επιστήμη επικεντρώνει όλη της την προσπάθεια στο να επιτελεί το έργο της σωστά, και αυτό το πραγματώνει με τη βοήθεια του μέσου. Γι' αυτό λοιπόν συνηθίζουμε να λέμε ότι δεν μπορούμε από τα τέλεια έργα να αφαιρέσουμε ή να προσθέσουμε κάτι χωρίς να τα καταστρέψουμε, γιατί αυτά είναι δημιουργήματα μετά από σκέψη και ισορροπούν τις αντιθέσεις ανάμεσα στην υπερβολή και την έλλειψη. Η υπερβολή και η έλλειψη αντιμάχεται την τελειότητα. Απεναντίας, η μεσότητα είναι σύμμαχος και προστάτης της τελειότητας, πράγμα που είναι και παραμένει στόχος των καλών τεχνών.

B2. Ο Αριστοτέλης στην προσπάθειά του να συσχετίσει την ηθική αρετή με την έννοια της μεσότητας, προβαίνει στη σύγκριση τριών εννοιών, της τέχνης, της αρετής και της φύσης. Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των εννοιών είναι ότι και οι τρεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν κάποιες μορφές : η τέχνη μορφοποιεί το υλικό της, η φύση δημιουργεί επίσης μορφές, η αρετή δίνει μορφή στην προσωπικότητα του ανθρώπου. Ο Αριστοτέλης μέσα από την παραπάνω σύγκριση καταλήγει ότι η αρετή είναι ανώτερη από την τέχνη, γιατί μορφοποιεί στην ουσία του τον άνθρωπο «ή δ' ἄρετή πάσης τέχνης ἀκριβεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστίν». Το υλικό στο οποίο επεμβαίνει ο τεχνίτης είναι κάτι το άψυχο, σε αντίθεση με την επέμβαση στο ήθος του ανθρώπου και τη διάπλασή του. Από την άλλη και η φύση είναι ανώτερη από την τέχνη «ὥσπερ καὶ ἡ φύσις», γι' αυτό και η τέχνη μιμείται τη φύση επιδιώκοντας να αποδώσει την τελειότητα που υπάρχει σε αυτήν. Το γεγονός όμως ότι οποιοδήποτε καλλιτεχνικό δημιούργημα είναι είδωλο, απείκασμα της τελειότητας που υπάρχει στη φύση, το θέτει σε δεύτερη μοίρα σε σχέση με το φυσικό. Άλλωστε τα έργα της τέχνης διακρίνονται από μια στατικότητα και αδυναμία να εξελιχθούν, σε αντίθεση με τα φυσικά δημιουργήματα τα οποία τείνουν στην τελειότητα μέσα από μια διαδικασία συνεχούς εξέλιξης.

B3. σελ. 152-153 του σχολικού βιβλίου : «η ψυχή του ανθρώπου ... να διακρίνει την ανθρώπινες αρετές σε ηθικές και διανοητικές».

B4. ἀναλογία : λόγος, αναλογικός, επίλογος, πρόλογος
ληπτέον : λήψη, λήπτης, κατάληψη, περίληψη
αἰρεῖται : αιρετικός, αίρεση, αυθαίρετος, αρχαιρεσίες
ἄγουσα : αγωγός, παράγωγος, συναγωγή, αγωγήμος
προσθεῖναι : θέση, θέμα, διαθήκη, καταθέτης

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Εγώ λοιπόν, όπως μπορούσα καλύτερα έχω διατυπώσει τις κατηγορίες, γνωρίζω όμως καλά ότι οι άλλοι από τους ακροατές απορούν, πως μόρεσα τελοσπάντων με τόση ακρίβεια να ανακαλύψω τα σφάλματα αυτών, αυτός από την άλλη με κοροϊδεύει, επειδή δεν έχω αναφέρει/ πει ούτε το ελάχιστο από τα κακά που υπάρχουν σε αυτούς. Εσείς λοιπόν αφού αναλογιστείτε και αυτά που έχουν ειπωθεί και αυτά που έχουν παραλειφθεί, πολύ περισσότερο αυτόν να καταδικάσετε, αφού θυμηθείτε ότι αφενός είναι ένοχος ως προς τη δημόσια καταγγελία, από την άλλη ότι είναι μεγάλη ευτυχία το να απαλλαγούμε από τέτοιου είδους πολίτες για χάρη της πόλης. Διάβασε λοιπόν σε αυτούς τους νόμους και τους όρκους και την έγγραφη δημόσια καταγγελία.

Γ1α. καταγελῶεν
εἶπετε
ἐξευρίσκειν
καταψηφιοῦνται
παρᾱλέλειπται

Γ1β. ταύταις
ἀμαρτήμασι(ν)
μάλα
μεγίστας
πόλι

Γ2α. τῶν ἀκροωμένων : επιθετική μετοχή ως γενική διαιρετική από το οἱ ἄλλοι
ἐξευρεῖν : τελικό απαρέμφατο ως αντικείμενο του ρήματος ἐδυνήθην, ἔχουμε ταυτοπροσωπία με υποκείμενο το εννοούμενο (ἐγώ).
τούτων : γενική υποκειμενική στο ἄμαρτήματα
αὐτοῦ : αντικείμενο στο ρήμα καταψηφίσασθε
ἐνθυμηθέντες : χρονική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος καταψηφίσασθε (ὑμεῖς), εκφράζει το προτερόχρονο.
τοιούτων : επιθετικός προσδιορισμός στο πολιτῶν.

Γ2β. « ὅπως ποθ' οὕτως ἀκριβῶς ἐδυνήθην ἐξευρεῖν τὰ τούτων ἄμαρτήματα » : δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας καθώς εισάγεται με το επίρρημα ὅπως, εκφέρεται με οριστική (ἐδυνήθην) και δηλώνει το πραγματικό. Λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος θαυμάζουσι.

«ὅτι οὐδέ πολλοστόν μέρος εἴρηκα τῶν τούτοις ὑπαρχόντων κακῶν » : δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, εξαρτάται από το ρήμα καταγελᾶ που δηλώνει ψυχικό πάθος, εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο ὅτι και δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία. Εκφέρεται με οριστική και εκφράζει το πραγματικό και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα καταγελᾶ.